

tur? Namque alio loco eandem Trinitatem in tribus panibus intelligendam esse, apertissime docet. Sed hæc verborum consonantia, sive provenerit, sive provisa sit, non pugnaciter agendum est, ut ei quisque consentiat, sed quantum interpretantis elegantiam hilaritas audientis admittit.

XIV. Illud sane magna intentione animi considerandum, et totis viribus pietatis amplectendum satis apparet, quoniam si gratia et pax ad implendam Trinitatis commemorationem sic ab Apostolo ponitur, ac si Spiritum sanctum nominasset: ille peccat in Spiritum sanctum, qui desperans, vel irridens atque contemnens prædicationem gratiæ per quam peccata diluuntur, et pacis per quam reconciliamur Deo, detrectat agere poenitentiam de peccatis suis, et in eorum impia atque mortifera quadam suavitate perdurandum sibi esse decernit, et in finem usque perdurat. Quod ergo ait Dominus, dimitti homini, si verbum dixerit adversus filium hominis: si autem verbum dixerit adversus Spiritum sanctum, non ei dimitti, neque hic, neque in futuro sæculo, sed reum esse æterni peccati, non negligenter audiendum est¹. Constituamus enim aliquem latinæ linguæ ignarum, cum illo audiente pronuntiatum fuerit ab aliquo Spiritus sanctus, quærere quid rerum significetur sub isto syllabarum sono: ab aliquo autem deceptore vel irrisore impio responderi aliquid aliud, quodlibet vile et abjectum, ut quærentem decipiat, sicuti a talibus fieri solet ridendi gratia: illum autem per ignorantiam contempsisse hoc nomen, dum nescit quid significet, et aliqua etiam in hoc convicia jactitasse: neminem esse arbitror tam vanum et inconsideratum, qui hunc hominem ullo crimine impietatis aspergat. At contra, si tacito nomine res ipsa verbis quibus potest ad quæ-

¹ Matth. xii, 32, et Luc. xii, 10.

rentis intelligentiam perducatur, tum vero contumeliose in tantam sanctitatem vel verba vel facta protulerit, reus tenebitur. Quæ cum ita sint, manifestum esse arbitror, eum qui hoc nomine audito, aliam pro alia rem significari putaverit; et adversus eam rem quam significari hoc nomine credidit, verbum dixerit: non hunc sic peccare, ut adversus Spiritum sanctum verbum dixisse judicetur. Ita quoque si quisquam quærens quid sit Spiritus sanctus, audiat ab imperito, hunc esse Filium Dei per quem facta sunt omnia, qui etiam certa opportunitate temporis de virgine natus sit, et occisus sit a Judæis, et resurrexerit, quibus auditis vel neget vel irrideat quæ dicta sunt: non eum sic teneri putandum est, ac si verbum adversus Spiritum sanctum dixerit; sed potius adversus Filium Dei, vel filium hominis, sicut et vocari et esse dignatus est. Non enim quid sit imperito per vocem propositum, sed per rationem expositum, considerandum est. Quia ille cum maledicta proferret, ei utique maledicebat, quem sibi enarratum in cogitatione intuebatur. Quodlibet autem vocaretur, utrum res ipsa veneranda, an neganda, vel vituperanda esset, hoc quæritur. Hoc modo etiam si quispiam quærat quis sit Jesus Christus, et ea quærenti respondeantur quæ non in Filium Dei, sed potius in Spiritum sanctum conveniunt, quibus auditis ille blasphemet: non utique adversus Filium, sed adversus Spiritum sanctum verbum dixisse tenebitur.

XV. Sed si transitorie ac negligenter attenderimus quod dictum est, Si quis verbum dixerit adversus Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro: quis inveniri poterit cui veniam peccatorum dederit Deus? Nam et Pagani qui appellantur, etiam nunc totam nostram religionem, quia jam ferro et cædibus prohibentur, maledictis contumeliisque insectantur; et quid-

quid de ipsa Trinitate dicimus, negando et blasphemando contemnunt. Non enim excipiunt sibi Spiritum sanctum quem venerentur, ut in cætera sæviant: sed simul adversus omnia quæcumque sollicitè de trina Dei majestate loquimur, quanto possunt furore impietatis oblatrant. Nam neque de ipso Deo Patre digna sentiunt, quem partim penitus negant, partim sic fatentur, ut de illo falsa fingendo, non utique illum, sed sua figmenta venerentur. Multo magis ergo quod de Filio Dei, vel de Spiritu sancto dicimus, suo impio more deridere, quam nostra pia societate colere maluerunt. Quos tamen, quantum possumus, adhortamur ad Christum cognoscendum, et per ipsum Patrem Deum, summoque et vero Imperatori militandum esse suademus; eosque promissa impunitate præteritorum omnium peccatorum invitamus ad fidem. Qua in re satis judicamus, etiam si quid adversus Spiritum sanctum in sua sacrilega superstitione dixerunt, cum Christiani facti fuerint, sine ulla caligine dubitationis ignosci. Judæi vero quales adversus Spiritum sanctum fuerint, testis est Stephanus, quem ipso Spiritu sancto plenum lapidaverunt, cum illa omnia quæ in eos dixit, ipse Spiritus dixerit. In quibus verbis apertissime dictum est Judæis: « Vos semper restitistis Spiritui sancto¹. » In illo tamen numero Judæorum resistentium Spiritui sancto, et non ob aliud Stephanum vas ejus, nisi quod ipse eo plenus erat, lapidantium, etiam Paulus apostolus erat, in manibus omnium quorum vestimenta servabat: quod ipse sibi postea etiam poenitendo increpat, eo ipso Spiritu jam plenissimus, cui primo inanissimus resistebat, et paratus jam lapidari pro talibus dictis: qualium prædicatorem ipse lapidaverat. Quid Samaritani, nonne ita Spiritui sancto adversantur, ut ipsam prophetiam penitus conentur extin-

¹ Act. vii, 51.

guere, quæ per Spiritum sanctum ministrata est? Quorum tamen saluti et ipse Dominus attestatur, in eo qui de decem leprosis mundatis solus reversus est ut ageret gratias, cum esset Samaritanus¹; et in illa muliere, cum qua ad puteum sexta hora locutus est, vel eis qui per illam crediderunt². Post Domini autem ascensionem, sicut in Actibus Apostolorum scriptum est, quanta gratulatione sanctorum recipit Samaria verbum Dei³? Simonem quoque magum arguens Petrus apostolus, quod tam male de Spiritu sancto senserit, ut eum venalem putans pecunia sibi emendum poposcerit; non tamen ita de illo desperavit, ut veniæ locum nullum relinqueret: nam benigne etiam ut eum poeniteret admonuit. Ipsa denique catholicæ Ecclesiæ tam insignis auctoritas, quæ in eodem dono Spiritus sancti omnium sanctorum mater toto secunda orbe diffunditur, cui unquam hæretico vel schismatico spem liberationis, si se corrigat, amputavit? cui placandi Dei aditum clausit? Nonne omnes ad ubera sua, quæ superbo fastidio reliquerunt, cum lacrymis revocat? Quis vero vel de principibus, vel de gregibus hæreticorum invenitur, qui non adversetur Spiritui sancto? Nisi forte quisquam tam perverse sentit, ut arbitretur eum teneri reum, qui adversus Spiritum sanctum aliquid dixerit; eum vero qui adversus Spiritum sanctum multa fecerit, non teneri. Qui autem tanta evidentia contra Spiritum sanctum pugnant, quam illi adversus Ecclesiæ pacem superbissimis contentionibus sæviunt? Sed si de verbis quæstio est, quæro utrum nihil dicant adversus Spiritum sanctum, cum alii eum, quod ad ipsum proprie pertinet, omnino non esse asseverent; sed ita esse unum Deum, ut idem ipse Pater, idem ipse Filius, idem ipse Spiritus sanctus appelletur. Alii fateantur quidem esse Spiritum sanctum; sed æqua-

¹ Luc. xvii, 15. — ² Joan. iv, 7. — ³ Act. viii, 9.

lem Filio, vel omnino esse Deum negent. Alii unam quidem et eandem Trinitatis substantiam esse fateantur, sed de ipsa divina substantia tam impie sentiant, ut eam commutabilem et corruptibilem putent; ipsumque Spiritum sanctum, quem Dominus Discipulis se missurum esse promisit, non quinquagesimo die post ejus resurrectionem, sicut Apostolorum Acta testantur, sed post trecentos fere annos per hominem venisse confingant¹. Alii similiter adventum ejus, quem tenemus, negent; et eum Prophetas in Phrygia, per quos tanto post loqueretur, elegerint contendunt. Alii sacramenta ejus exsufflent, et baptizatos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, denuo baptizare non dubitent. Sed ne pergam per singula, quæ sunt innumerabilia, his certe omnibus quos pro tempore breviter attigi, ad sponsam Christi redeuntibus, et errorem atque impietatem poenitendo damnantibus, nulla catholica disciplina negandam Ecclesiæ pacem, et claudenda viscera misericordiæ judicavit.

XVI. Quod si quisquam tunc putat verbum dici adversus Spiritum sanctum, cum ab eo dicitur cui jam per baptismum dimissa sunt peccata: attendat nec talibus per Ecclesiæ sanctitatem auferri poenitentiae locum. Si enim propterea credit non dari veniam ei, quia gratia fidei sacramentisque fidelium jam perceptis non potest dici peccasse ignorantia; videat aliam causam esse, cum dicitur propterea non ignosci, quia non ignorantiae tempore peccatum est; et aliam causam esse, cum dicitur propterea non ignosci, quia verbum dixit adversus Spiritum sanctum. Si enim sola ignorantia veniam meretur, et ignorantia non accipitur nisi antequam quisque fuerit baptizatus; non solum si adversus Spiritum sanctum, sed etiam si adversus filium hominis post baptismum dixerit ver-

¹ Act. II, 1.

bum; et omnino si qua fornicatione, vel homicidio, vel ullo flagitio, aut facinore post baptismum sese maculaverit, non potest poenitendo curari. Quod si senserunt exclusi sunt a communione catholica; satisque judicatum est, eos in illa crudelitate, divinæ misericordiæ participes esse non posse. Si autem illud solum, quod adversus Spiritum sanctum dicitur, sine venia esse post acceptum baptismum putatur: primo Dominus cum inde loqueretur, nullum tempus excepit, sed regulariter ait: « Qui dixerit » verbum adversus Spiritum sanctum, non remittetur ei, » neque in hoc sæculo, neque in futuro¹. » Deinde Simon, quem paulo ante commemoravi, jam baptismum acceperat, cum Spiritum sanctum turpissimo mercatui subditum credidit²: cui correpto a se Petrus tamen consilium poenitendi dedit: Quid autem de iis, qui cum baptismi sacramenta pueri vel etiam infantes perceperint, postea negligenter educati, per ignorantiae tenebras vitam turpissimam ducunt, nescientes omnino quid christiana disciplina jubeat aut vetet, quid polliceatur, et quid minetur, quid credendum, quid sperandum, quid diligendum sit; num audebimus peccata eorum propterea non ignorantiae deputare, quia baptizati peccaverunt, cum omnino ignorantes; et omnino, quemadmodum dicitur, ubi caput haberent nescientes, in magno errore peccaverint?

XVII. Quod si eo tempore cum scientia quisque peccasse dicatur, quo scit malum esse quod facit, et tamen facit; cur hoc in Spiritum sanctum solum, non etiam in Dominum Jesum Christum irremissibile judicatur? Aut si hoc ipsum esse creditur peccare, vel verbum dicere adversus Spiritum sanctum, quodlibet peccatum cum scientia committere; ut quidquid homines ignorando peccant,

¹ Matth. XII, 32, et Luc. XII, 10. — ² Act. VIII, 13.

in Filium peccare; quidquid autem scientes peccant, in Spiritum sanctum peccare judicentur: quæro quis nesciat malum esse, verbi gratia, corrumpere pudicitiam uxoris alienæ, vel eo ipso certe quod hoc in sua conjuge nollet perpeti; aut fraudare quemquam in negotio, aut circumvenire mendacio, aut opprimere testimonii falsitate, aut auferendæ rei ejus causa insidiari, et occidere quempiam; et si quid omnino est quod sibi ab altero fieri non vult, et si fieri senserit, toto corde indubitanter accusat. Aut si hæc ab ignorantibus fieri dicimus, quid invenimus in quo scientes homines peccare videantur? Restat ergo ut, si hoc est peccare in Spiritum sanctum, peccare cum scientia, illis peccatis quæ commemoravi negetur pœnitendi locus; quoniam peccato in Spiritum sanctum omnem spem veniæ Dominus amputavit: quod si regula christiana respuit, omnesque illos qui sic peccant, ad correctionem vitæ vocare non cessat; adhuc quærendum est quid sit peccare in Spiritum sanctum, cui peccato venia nulla conceditur.

XVIII. An forte non est dicendus cum scientia peccare, qui peccatum ipsum malum esse novit, et tamen Deum voluntatemque ejus ignorans peccat? Hoc enim videtur ad Hebræos dicere, cum dicit: « Voluntarie enim » peccantibus nobis accepimus scientiam veritatis, non » adhuc relinquitur pro peccatis sacrificium¹. » Parum enim erat, si tantummodo diceret: « Voluntarie peccan- » tibus nobis, nisi adderet, postquam accepimus scientiam veritatis: » in qua utique Deus voluntasque ejus cognoscitur. Quæ scientia videtur congruere Dominicæ illi sententiæ, cum ait: « Servus ignorans voluntatem do- » mini sui, et faciens digna plagis, vapulabit pauca, ser- » vus autem sciens voluntatem domini sui, et faciens

¹ Hebr. x, 26.

» digna plagis, vapulabit multa¹. » Ut hoc putemus dictum esse, quod dictum est, vapulabit pauca, tanquam si diceret, leviter emendatus ad veniam pertinebit: in eo vero quod dictum est, vapulabit multa, sempiternum supplicium intelligatur, quod minatur peccantibus in Spiritum sanctum, quibus dicit nunquam posse dimitti peccatum: ut hoc sit peccare in Spiritum sanctum, cognita Dei voluntate peccare. Quod si ita est, cogitari oportet, et discuti prius quando cognoscatur voluntas Dei. Nonnulli enim et ante perceptum baptismi sacramentum cognoverunt eam. Nam et Cornelius Centurio voluntatem Dei utique apostolo Petro docente cognovit, et ipsum Spiritum sanctum manifestissimis coattestantibus signis, antequam baptizetur, accepit²: quanquam non ideo sacramenta illa contempserit, sed multo certius baptizatus sit; ut etiam ipsa sacrosancta signacula, quorum res in eo præcesserat, ad perficiendam scientiam veritatis percipere nullo modo moraretur. Multi autem nec post acceptum baptismum curant cognoscere voluntatem Dei. Quapropter quisquis ante baptismum cognita Dei voluntate peccaverit, non possumus dicere, aut ullo modo credere, cum ad baptismum accesserit, non ei dimitti omnia quæcumque peccavit. Huc accedit quod voluntas Dei in diligendo Deo et proximo breviter insinuetur credentibus, ita ut in his duobus præceptis tota Lex pendeat, et omnes Prophetæ³. Dilectionem autem proximi, id est; dilectionem hominis usque ad inimici dilectionem, nobis Dominus ipse commendat: et videmus quam multi jam baptizati, et vera esse ista fateantur, et tanquam Domini præcepta venerentur; cum autem perpessi fuerint alicujus inimicitias, ita rapiuntur animo ad ulciscendum, et tantis inardescunt facibus odiorum, ut nec prolato et recitato

¹ Luc. xii, 47. — ² Act. x, 1, etc. — ³ Matth. xxii, 40.

Evangelio placari possint : talibus hominibus jam baptizatis Ecclesiae plenae sunt ; quos tamen spirituales viri fraterne admonere non cessant, et in spiritu lenitatis instanter instruunt¹, ut hujusmodi tentationibus occurrere ac resistere parati sint, et magis diligant in Christi pace regnare, quam de inimici oppressione laetari. Quod inaniter fieret, si talium peccatorum nulla poenitentiae medicina remaneret. Et certe caveant qui hoc sentiunt, ne David patriarcham divina electione probatum atque laudatum, ignorasse affirmant voluntatem Dei, cum alienae conjugis amore percussus, etiam maritum ejus decipiendum necandumque curavit² : de quo tamen scelere cum esset primo sua, deinde Prophetae voce damnatus, poenitendi humilitate, et peccati confessione liberatus est. Sed plane vapulavit multa, et exemplo suo docuit intelligi, non ad sempernam poenam, sed ad severiorem disciplinam pertinere quod dictum est a Domino : « Qui autem novit voluntatem Domini sui, et facit digna plagis vapulabit multa³. »

XIX. Nam et illud ad Hebraeos qui diligentius pertractant, sic intelligunt, ut non de sacrificio contribulati per poenitentiam cordis accipiendum sit quod dictum est : « Non adhuc pro peccatis relinquatur sacrificium⁴ : » sed de sacrificio de quo tunc loquebatur Apostolus, id est, holocausto dominicae passionis, quod eo tempore offert quisque pro peccatis suis, quo ejusdem passionis fide dedicatur, et Christianorum fidelium nomine baptizatus imbitu : ut hoc significaverit Apostolus, non posse deinceps eum qui peccaverit, iterum baptizando purgari. Quo intellectu non includitur poenitendi locus : ita sane, ut eos qui nondum baptizati sunt, nondum plenam scientiam veritatis accepisse fateamur. Ex quo conficitur, ut omnis

¹ Galat. vi, 1. — ² 2 Reg. xi, 1, et xii, 1. — ³ Luc. xi, 47. — ⁴ Hebr. x, 26.

qui scientiam veritatis accepit, etiam baptizatus intelligatur. Non autem omnis baptizatus etiam scientiam veritatis accepit, propter quorundam posteriorum propectum vel miserabilem negligentiam : et tamen illud sacrificium de quo loquebatur, id est, holocaustum Domini, quod tunc pro unoquoque offertur quodam modo, cum ejus nomine in baptizando signatur, iterum si peccaverit, offerri non potest. Non enim possunt denuo baptizari qui semel baptizati sunt, quamvis etiam post baptismum per ignorantiam veritatis peccaverint. Ita fit, ut, quoniam sine baptismo nemo recte dicitur accepisse scientiam veritatis, omnis qui accepit eam, non ei relinquatur pro peccatis sacrificium, hoc est, non possit denuo baptizari : nec tamen omnis qui non accepit per doctrinam scientiam veritatis, debeat arbitrari posse pro se illud offerri sacrificium, si jam oblatum est ; id est, si jam ejusdem veritatis per baptismum sacramenta percepit, non potest iterum baptizari. Tanquam si diceremus, omnem hominem non esse quadrupedem, non ideo tamen omne animal quod homo non est, etiam quadrupes esse. Eos enim qui jam baptizati fuerint, curari melius dicimus per poenitentiam, non renovari : quia renovatio in baptismo est. Ubi quidem operatur poenitentia, sed tanquam in fundamento. Manente itaque fundamento, recurari aedificium potest : si autem fundamentum iterare quis voluerit, totum aedificium subvertat necesse est. Propterea hoc dicit Hebraeis, qui ex Novo Testamento ad sacerdotium vetus declinasse videbantur : « Ideoque remittentes, inquit, initii Christi » verbum, in consummationem respiciamus, non iterum » jacentes fundamentum poenitentiae a mortuis operibus, » et fidei in Deum, lavacri doctrinae, impositionis manus, » resurrectionis etiam mortuorum, et judicii aeterni¹. »

¹ Hebr. vi, 1, 2.

Ista omnia in baptismo traduntur, quæ negat esse repetenda, utique in consecrandis fidelibus. Nam in verbi Dei tractatione atque doctrina, non iterum tantum, sed sæpius dicenda sunt, sicut rerum de quibus disseritur opportunitas flagitat.

XX. An vero jam illud occurret, ut non jam si quodlibet peccatum sciens admiserit, sed si proprie peccatum in Spiritum sanctum sciens admiserit, tunc non habere veniam judicetur? Quo loco quæri potest, utrum scirent Judæi per Spiritum sanctum operari Dominum, quando eum in principe dæmoniorum dæmonia excludere blasphemabant¹? Miror autem quomodo possent in illo Spiritum sanctum cognoscere, cum ipsum Dominum Filium Dei esse nescirent: in illa scilicet cæcitate, quæ ex parte in Israël facta est, donec plenitudo Gentium intraret. De qua opportunius suo loco, Domino adjuvante atque permittente, tractabitur². Deinde si dijudicatio spirituum illa intelligitur, qua quisque dijudicat, utrum in quoquam Spiritus sanctus, an fallaciæ spiritus operetur; hæc autem dijudicatio certo quodam tempore per Spiritum sanctum fidelibus datur, sicut alio loco idem Apostolus dicit³: quomodo poterant infideles Judæi sine isto munere dijudicare, utrum per Spiritum sanctum Dominus operaretur: et tamen in eis, ut justa pœna ferirentur, apertissima indicia malevolentiae claruerunt, et cum falsos testes in eum compararunt⁴, et submiserunt simulatores qui eum in verbo caperent⁵; et cum tremenda mirabilia, quæ in ejus resurrectione facta sunt, eis renuntiarentur, famam falsam disseminare ac veritatem abscondere, custodum corruptione conati sunt⁶: et alia malitiosi et venenosi animi

¹ Matth. ix, 34. — ² Rom. xi, 25. — ³ I Cor. xii, 10. — ⁴ Matth. xxvi, 60. — ⁵ Id. xxii, 16. — ⁶ Id. xxviii, 13.

signa in eis, quantum evangelica narratio demonstrat, apparuerunt.

XXI. Unde jam velut inceperit elucere, eum peccare in Spiritum sanctum, qui operibus quæ per Spiritum sanctum fiunt, malevolo animo contradicit. Quanquam enim nesciat utrum ille sit Spiritus sanctus; tamen qui hoc animo est, ut ea opera quibus invidet, malit non esse Spiritus sancti; non quia mala sunt, sed quia invidet eis, quia ipsi bonitati est contrarius per malitiam suam; recte in Spiritum sanctum peccare judicatur. Verumtamen si ex eo quoque hominum numero, quibus Dominus illud crimen objicit, veniens ad fidem Christi, et pœnitendi cruciatibus edomita invidia salutem cum lacrymis poscens, sicut etiam nonnulli eorum fortasse fecerunt; quæro utrum quisquam tanto errore crudescat, ut aut neget eos ad Christi baptismum admitti oportuisse, aut frustra admissos esse contendat? Nam si quis¹ per invidiam opera divina blasphematur, quoniam bonis Dei, hoc est donis Dei malitia sua resistit, in Spiritum sanctum peccare, et propterea spem veniæ non habere existimandus est; attendamus utrum ex eo numero fuerit apostolus Paulus. Dicit enim: « Qui prius fui blasphemus, et persecutor, et in- » juriosus, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate². » An forte ideo non pertinuit ad hoc genus criminis, quia non erat invidus? Audiamus quid alibi dicat: « Fuimus enim, inquit, et nos » stulti aliquando et increduli, errantes, servientes voluptatibus et desideriis variis, in malitia et invidia agentes, abominabiles, invicem odio habentes³. »

XXII. Si ergo nec Paganis, nec Hebræis, nec hæreticis, aut schismaticis nondum baptizatis, ad baptismum Christi aditus clauditur, ubi condemnata vita prioris in

¹ Forte qui, vel quisquis. — ² I Tim. i, 13. — ³ Tit. iii, 3.

melius commutentur; quamvis Christianitati et Ecclesiae Dei adversantes antequam christianis sacramentis abluerentur, etiam Spiritui sancto quanta potuerunt infestatione resisterint: si etiam hominibus, qui usque ad sacramentorum perceptionem veritatis scientiam perceperunt, et post hæc lapsi Spiritui sancto resisterunt, ad sanitatem redeuntibus, et pacem Dei poenitendo quaerentibus, auxilium misericordiae non negatur: si denique de illis ipsis, quibus blasphemiam in Spiritum sanctum ab eis prolata Dominus objecit, si qui resipiscentes ad Dei gratiam confugerunt, sine ulla dubitatione sanati sunt¹: quid aliud restabat, nisi ut peccatum in Spiritum sanctum, quod neque in hoc saeculo, neque in futuro dimitti Dominus dicit, nullum intelligatur nisi perseverantia in nequitia et in malignitate, cum desperatione indulgentiae Dei? Hoc est enim gratiae illius et paci resistere, de quibus nobis sermo nunc ortus est. Nam hinc licet advertere, etiam ipsis Judæis, quorum blasphemiam Dominus arguit, non fuisse clausum corrigendi se et poenitendi locum, quod idem Dominus in ea ipsa reprehensione ait illis: « Aut fa- » cite arborem bonam, et fructum ejus bonum: aut fa- » cite arborem malam, et fructum ejus malum². » Quod utique nulla ratione diceretur eis, si propter illam blasphemiam jam commutare animum in melius, et recte factorum fructus generare non possent, aut frustra etiam sine peccati sui dimissione generarent.

XXIII. Ergo quia Dominus in Spiritu Dei expellebat dæmonia, cæterosque humanorum corporum morbos languoresque sanabat, non ob aliud nisi ut crederetur dicenti sibi: « Agite poenitentiam, appropinquavit enim » regnum coelorum³. » Invisibiliter enim peccata dimittuntur, cui dimissioni fidem miraculis comparabat: quod

¹ Matth. xii, 31. — ² Ibid. 33. — ³ Id. iii, 2.

in illo paralytico manifestissime ostenditur. Cum enim primo ei donum visibile obtulisset, propter quod venerat; non enim jam venerat filius hominis, ut judicaret saeculum¹: cum ergo dixisset, Dimissa sunt tibi peccata: murmuratumque esset a Judæis indignantibus quod eis tantam potestatem sibi arrogasse videretur: « Quid est, » inquit, facilius dicere, Dimissa sunt tibi peccata, an » dicere, Surge et ambula? Ut sciatis autem, quia potestatem habet filius hominis dimittere peccata, (dicit » paralytico,) Tibi dico surge, tolle grabbatum tuum, » et vade in domum tuam². » Quo facto, et quibus dictis, satis declaravit, ideo se illa facere in corporibus, ut crederetur animas peccatorum in dimissione liberare, id est, ut de potestate visibili potestas invisibilis mereretur fidem. Quia ergo in Spiritu Dei faciebat illa omnia, ut gratiam pacemque hominibus largiretur³, gratiam in remissione peccatorum, pacem in reconciliatione Dei, a quo separant sola peccata: cum dixissent Judæi quod in Beelzebub ejiceret dæmonia, misericorditer eos voluit admonere, ne verbum dicerent, et blasphemiam in Spiritum sanctum⁴, hoc est ne gratiae Dei paciue resisterent, quam per Spiritum sanctum donare Dominus venerat. Non quia jam hoc fecerant, quod sibi neque in hoc saeculo, neque in futuro dimitteretur; sed ne desperando de venia, aut quasi de sua justitia præsumendo, et poenitentiam non agendo, aut perseverando in peccatis, hoc facerent: hoc modo enim dicerent verbum, hoc est blasphemiam in Spiritum sanctum, in quo Dominus signa illa propter largiendam gratiam pacemque faciebat, si perseverantia peccatorum ipsi gratiae paciue resisterent. Verbum enim dicere, non ita videtur hic positum, ut tan-

¹ Matth. ix, 2; Marc. ii, 3, et Joan. iii, 17. — ² Marc. ii, 9, etc. —

³ i Retract. lib. i, cap. 25. — ⁴ Matth. xii, 24.

tummodo illud intelligatur, quod per linguam fabricamus, sed quod corde conceptum, etiam opere exprimimus. Sicut enim non confitentur Deum, qui tantum oris sono confitentur, non etiam bonis operibus: nam de his dictum est: « Confitentur enim se nosse Deum, factis » autem negant¹. » Ex quo manifestum est negari aliquid factis. Et sicut illud quod ait Apostolus: « Nemo » dicit Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto²: » non potest recte intelligi, nisi in factis dicere intelligatur. Non enim hoc in Spiritu sancto dicere putandi sunt, quibus ipse Dominus dicit, ut quid mihi dicitis: « Domine, Domine, et non facitis quæ dico vobis³? » et illud, Non omnis qui mihi dicit, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum. Sic etiam qui hoc verbum quod sine venia vult intelligi Dominus, in Spiritum sanctum dicit, hoc est, qui desperans de gratia et pace quam donat, in peccatis suis perseverandum sibi esse dicit, dicere intelligendus est factis: ut quomodo illi factis Dominum negant, sic isti factis dicant se in mala vita sua et perditis moribus perseveraturos, et ita faciant, hoc est perseverent. Quod si faciunt, quis jam miretur, aut quis non intelligat, et Dominum Jesum Christum per illam comminationem ad poenitentiam vocasse Judæos, ut eis in se credentibus gratiam pacemque donaret; et huic gratiæ pacique resistentibus, et hoc modo verbum atque blasphemiam in Spiritum sanctum dicentibus, hoc est, in peccatis suis desperata atque impia mentis obstinatione perseverantibus, et adversus Deum sine humilitate confessionis atque poenitiæ superbientibus, neque in hoc sæculo, neque in futuro veniam posse concedi? Quæ si ita sunt, opportunitate tractandi de gratia et pace, quæ nobis est a Deo Patre et Domino nostro Jesu Christo, magna

¹ Tit. 1, 16. — ² I Cor. XII, 3. — ³ Luc. VI, 46, et Matth. VII, 21.

et difficillima eodem ipso Domino largiente quæstio dissoluta est. Quisquis autem adhuc de re tanta diligentior considerationem tractationemque desiderat, in Evangelii tractatione atque in verbis Evangelistarum sibi desideranda esse cognoscat: et meminerit nos nunc epistolam Pauli apostoli ad Romanos suscepisse tractandam, cujus epistolæ textum consequentem in aliis voluminibus, si Dominus voluerit, vestigabimus, ut hujus jam tandem iste sit modus.

EXPOSITIO.

LIBER UNUS.

I. CAUSA propter quam Apostolus ad Galatas hæc est¹, ut intelligant gratiam Dei id secum agere, ut sub Lege jam non sint. Cum enim predicata esset Evangelii gratia, non detulerunt quidam ex circumcissione, quamvis Christiani nomine, nondum tamen tenentes ipsum gratiæ beneficium, et adhuc volentes esse sub oneribus Legis, quæ Dominus Deus imposuerat, non poenitentibus, sed peccato, justam scilicet Legem ipsorum hominibus dando ad demonstranda peccata cocum, non auferenda. Non enim auferit peccata nisi gratia fidei, quæ per dilectionem operatur. Sub hac ergo gratia jam Galatas constitutos, illi volebant constituere sub oneribus Leg-

¹ Scripta dicitur Christi nomine Sed et Augustinus ad hæc prædicat. — ² Vale D. Gallon, tom. XII, pag. 265-267. — ³ Valerius, de cast. III, 1, cap. 24.